

Elvis Orbanić i Marko Trogrlić (ur.). 2024. Zbornik u čast Stipana Trogrlića. Split: Književni krug, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Pula: Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Pazin: Državni arhiv u Pazinu i Josip Turčinović d. o. o., 416 str.

Vito Spetić

Stipan Trogrlić rođen je 26. listopada 1952. godine u Studencima, selu u blizini Imotskoga, gdje je završio i osnovnu školu. Klasičnu gimnaziju pohađao je u Sinju, dok je jednopredmetni studij povijesti završio na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, diplomirajući 1976. godine. Uz povijest studirao je i teologiju na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Područnom studiju u Rijeci, završivši katehetsko-teološki smjer 1996. godine. Magistrirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu radom pod naslovom *Katolička Crkva i istarske nacionalno-političke i idejne podjele (1880. – 1914.)*, a na istom Fakultetu doktorirao je disertacijom *Katolička Crkva u Istri i državna vlast 1945. – 1954.* Radno iskustvo stjecao je u nekoliko osnovnih i srednjih škola sve do 1992. godine, kada se zapošljava u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar u Puli, u kojem će dočekati, kao voditelj toga centra, i umirovljenje 2017. godine. Predavao je i izborne kolegije na Odsje-

ku za povijest Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Autor je brojnih zapaženih znanstvenih rasprava i knjiga, čest je gost simpozija i drugih znanstveno-kulturnih događanja, što zrcali njegov doprinos povijesti općenito, a posebno crkvenoj povijesti Istre u 19. i 20. stoljeću.

Budući da je 2022. godine prof. Trogrlić navršio 70 godina života, kod njegovih suradnika rodila se želja da mu se posveti zbornik koji će sadržavati znanstvene radove u čast slavljenika. Realizacija zbornika iziskivala je nekoliko godina, ali je zato okupila eminentne znanstvenike, suradnike i prijatelje prof. Trogrlića. Knjiga je predstavljena javnosti 21. studenoga 2024. godine u Velikoj dvorani Državnog arhiva u Pazinu. Uredništvo zbornika potpisuju Elvis Orbanić i Marko Trogrlić, dok su recenzenti Slaven Bertoša i Mladenko Domazet. Zbornik je izdan u Splitu 2024. godine. Izdavača je više, a to su: Književni krug iz Splita, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Državni arhiv u Pa-

zinu, Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te Josip Turčinović d.o.o. iz Pazina.

Zbornik radova u čast Stipana Trogrlića podijeljen je na tri dijela – »Sjećanja«, »Povijest«, »Teologija, filozofija i politologija« te završava »Prilozima«.

Zbornik započinje čestitkom i zahvalom mons. Ivana Milovana, biskupa u miru (7), a nastavlja se opširnim životopisnom prof. dr. sc. Stipana Trogrlića, koji potpisuje Marko Trogrlić, a koji nosi naslov »Od studenačkih živih do istarskih povijesnih vrela« (9-16) i približava nam lik slavljenika. Nastavlja se bogatom »Bibliografijom« prof. dr. sc. Stipana Trogrlića (17-32). Bibliografija je podijeljena na: Kvalifikacijske radove (2), Autorske knjige (7), Prigodne brošure (2), Znanstvene radove u znanstvenim časopisima (29), Znanstvene radove u zbornicima radova (35), Radove u ostalim časopisima i godišnjacima (29), Pri nose leksikografiji (22), a popisani su i brojni prikazi knjiga, feljtoni, članci, kao i sudjelovanja na međunarodnim i domaćim znanstvenim skupovima.

Knjiga je podijeljena na tri dijela, od kojih prvi dio pod naslovom »Sjećanja« sadrži osobne osvrte na slavljenikovu osobu Jasne Ćurković Nimac, koje je naslovila »Stipan Trogrlić i njegovi kontrasti« (35-40) te Marijana Jelenića pod naslovom »Stup društva i Crkve: doživljavanje Stipana Trogrlića« (41-46). Sjećanja ocrtavaju lik Stipana Trogrlića promatran iz dvaju kutova: crkvenoga i znanstvenoga.

Drugi dio knjige pod naslovom »Povijest« sadrži petnaest članaka petnaest autora. Prvi je članak Marina Martinčevića pod naslovom »Porečki kaptol i kanonici u 15. stoljeću« (49-76), a donosi nove spoznaje o kanonicima najstarijeg istarskog kaptola koji i danas djeluje. Autor se fokusira na 15. stoljeće, prikazujući sastav toga kaptola, način izbora kanonika te financijsku strukturu porečkog kaptola u spomenutom vremenu. Slijedi članak Elvisa Orbanica, koji pod naslovom »Pavlini, župa i Gospa Čenstohovska: Sveti Petar u Šumi tijekom 18. stoljeća (77-98) donosi cjelovitu sliku vjerskog života jednog sela središnje Istre – Svetog Petra u Šumi. U maloj sredini djeluju paralelno pavlinski samostan svetog Petra i Župa svetog Roka. Posebnu pažnju autor posvećuje čudu lakrimacije slike Majke Božje Čenstohovske na glavnom oltaru samostanske crkve svetog Petra. Ta je slika u osmini Božića 1721. godine plakala krvavim suzama, što je rezultiralo stvaranjem hodočasničkog središta. Samanta Paronić u radu naslovljenom »Fo-restieri u barbanskim maticama Otto-centa (99-117) predstavlja migracijska gibanja unutar barbanske Župe svetog Nikole u Istri. Analizirajući dinamičnost migracijskih gibanja temeljem matičnih knjiga spomenute župe, autorica približava status stranca u specifičnoj i zatvorenoj sredini, mjesta iz kojih stranci dolaze kao i motive promjene boravišta. Franjo Velčić donosi rad pod naslovom »Spor između porečko-pulskog biskupa Ivana Krstitelja Flappa i kapelana u Šaji-

nima Josipa Vrbke 1897. godine« (119-140). U radu približava kontekst, uzroke i tijek sukoba svećenika češke nacionalnosti Josipa Vrbke, koji je bio na službi kapelana crkve u Šajinima u blizini Barbana i u sklopu barbanske župe, s onodobnim porečkim biskupom Ivanom Krstiteljem Flappom. Tijek sukoba možemo pratiti iz sačuvane korespondencije sukobljenih strana. Uzrok sukoba bila je optužba toga biskupa da svećenik nedozvoljeno zadržava, pa čak i potiče, staroslavenski jezik i pjevanje u bogoslužju. Nevio Šetić autor je rada pod naslovom »Prvi izbori u Istri i Dalmaciji za zastupnike u Carevinskom vijeću po općem i jednakom izbornom pravu« (141-154). Autor donosi kratak prikaz izbornih reformi Austro-Ugarske Monarhije, prikazujući njihov utjecaj na Dalmaciju i Istru, posebno na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Obrađuje prve izbore po općem i jednakom pravu glasa 1907. godine, njihov tijek i rezultate. Jakov Jelinčić u radu pod naslovom »Dokumenti o »inorodnom« svećenstvu u fondu Prefektore Istre u Puli« (155-170) obrađuje podatke međuratne policijske prefektore u Puli o hrvatskim katoličkim svećenicima u Istri. Milan Radošević u radu pod naslovom »Odnos mons. Bože Milanovića prema gortanovcima 1929. godine« (171-180) donosi nove spoznaje o odnosu mons. Bože Milanovića prema organiziranoj grupi antifašista nazvanom po najpoznatijem od njih, Vladimiru Gortanu. Božo Milanović je potajno financijski pomagao grupu u njenim najtežim trenutcima suđenja i javnog lin-

ča 1929. godine. Margareta Matijević u radu »Istra i Istrani u Dnevniku nadbiskupa Antuna Bauera (1911. – 1935.)« (181-200), polazeći od dnevnika zagrebačkog nadbiskupa mons. Antuna Bauera, otkriva njegovo zalaganje za Hrvate u Istri u međuratnom razdoblju. Veronika Milla Popić u radu pod naslovom »Naš vjesnik, časopis Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog – Zagreb 1939. – 1945.« (201-210) približava glasilo Družbe sestara milosrdnica koje je ostavilo značajan trag i postalo izvor informacija o samoj družbi, ali i razlog progona Družbe nakon promjene režima u vremenu nakon Drugog svjetskog rata. Tomislav Galović u zanimljivom radu pod naslovom »Godina 1946. i hrvatska glagoljska baština Istre: memorandum oblasnog narodnog odbora za Istru, izložba »svjedočanstva o slavenstvu Istre« i spomenica »zbora svećenika sv. Pavla za Istru«« (211-256) analizira djelovanje i doprinos istarskog klera i intelektualaca na čelu s mons. Božom Milanovićem u raspravama i diplomatskim akcijama oko pripadnosti Istre, koje su se vodile nakon Drugog svjetskog rata. Analizira se sadržaj i koncepcija triju povijesno najvažnijih dokumenata. U fokus se uzima višestoljetno korištenje glagoljice u Istri u cilju argumentiranja pripadnosti Istre hrvatskom kulturnom krugu. Članak na začelju ima vlastiti slikovni dodatak. Ilija Jakovljević u članku »Mons. Božo Milanović: Pastir Istre bez insignija« (267-270) opisuje otežano djelovanje Crkve u Istri nakon Drugoga svjetskog rata bez or-

ganizirane hijerarhije i u vremenu koje je za Crkvu bilo vrlo nepovoljno. Autor ukazuje na mons. Božu Milanovića kao na središnju figuru zamršenog vremena, nižući njegove zasluge za Crkvu u Istri. Demografska kretanja stanovništva istarskih gradova obradio je Josip Šiklič u članku »Neka obilježja stanovništva gradova Istarske županije od 1857. do 2021. godine« (271-309). Podatci ukazuju na promjene u sastavu stanovništva od prvog do posljednjeg popisa stanovništva. U članku na talijanskom jeziku pod naslovom »Gli orologi da torre in Istria, appunti per una storia« (311-321) Denis Visintin donosi prilog povijesti urarstva u Istri. Autor se fokusira na satne mehanizme crkvenih tornjeva. Marko Medved u članku naslovljenom »Obrisi crkvenog povjesničara početkom 21. stoljeća: promišljanje na temelju života i rada Rogera Auberta (1914. – 2009.)« (323-335) opisuje život i djelovanje belgijskog svećenika Rogera Auberta kao crkvenog povjesničara koji se zauzimao za primjenu postavaka francuske škole »Annales« u proučavanju povijesti Crkve. Roger Aubert uspješno je akcentirao vjernost dokazanim principima historijske metode, odbacujući kritike da vjera vjerniku onemogućava objektivnost istraživanja, već je upravo suprotno: upravo je istinoljubivost vjernika ono što potiče i omogućava slobodu proučavanja povijesti Crkve. U radu Biserke Budicin pod naslovom »Dr. sc. Stipan Trogrlić i Državni arhiv u Pazinu« (337-351) možemo temeljem eviden-

cije korištenja arhivskog gradiva pratiti kverendu prof. Trogrlića u Državnom arhivu u Pazinu od 2004. do 2018. godine.

U trećem dijelu knjige pod naslovom »Teologija, filozofija i politologija« nalazimo ukupno tri rada četiriju autora. Petar Popović nas u radu naslovljenom »Katehist Neokatekumenskog puta – kanonsko-pravni okvir« (355-368) upoznaje s aktualnim dokumentima naučiteljstva Crkve koji govore o službi katehista Neokatekumenskog puta. Crpeći zaključke iz aktualnog naučiteljstva Katoličke Crkve, Bernard Jurjević u radu »Tolerancija i poštovanje« (369-377) objašnjava razliku između tolerancije i poštovanja, smještajući ta važna pitanja u suvremeni istarski kontekst. Tatjana Tomačić i Mario Sošić u radu »Hrvatske identitetske i državnotvorne značajke političkog (društvenog) djelovanja mons. Bože Milanovića« (379-390) opisuju šezdesetogodišnji politički rad mons. Milanovića u očuvanju nacionalnog identiteta hrvatskog naroda u Istri te u procesu integracije Istre nakon Drugoga svjetskog rata.

U završnom dijelu pod naslovom »Prilozi« nalazimo razgovor koji je vodio vlč. prof. dr. sc. Daniel Patafta sa slavljenikom povodom njegova jubileja (393-396) te slikovni prilog (397-411).

U budućnosti se o povijesti Crkve u Istri neće moći govoriti ako se ne uzmu u obzir djela prof. Trogrlića. Čestitajući slavljeniku, preostaje nam zaželiti mu da nastavi proširivati svoj bogati doprinos istarskoj crkvenoj povijesti.